

ازدواج فرافرقه ای

تألیف:

محمد هادی نبوی

مجمع علمی و فرهنگی مجید

عنوان و نام پدیدآور : ازدواج فرافرقه ای
 مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۴
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۸۴-۴
 وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
 یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۴۷۴۸۰

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

ازدواج فرافرقه ای

تألیف: محمد هادی نبوی

انتشارات مجد

چاپ اول : ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۸۴-۴

ISBN: 978-600-193-384-4

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منبری جاوید)، تقاطع شهدای زاندارمری، پلاک ۵۷، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸
 فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۹
مبحث اول: کلیات و مفاهیم بحث.....	۱۹
گفتار اول: مفهوم لغوی واصطلاحی کفو.....	۲۱
الف) مفهوم لغوی کفو.....	۲۱
ب) مفهوم فقهی کفو.....	۲۳
گفتار دوم: مفهوم لغوی واصطلاحی ایمان.....	۲۸
الف) مفهوم لغوی ایمان.....	۲۸
ب) مفهوم اصطلاحی ایمان.....	۲۹
تممه معنای اصطلاحی ایمان.....	۳۲
گفتار سوم: انواع ازدواج بین فرق اسلامی.....	۳۵
مبحث دوم: شناسایی آراء فقهی.....	۳۹
گفتار اول: اقوال فقهای امامیه.....	۴۲
قول اول.....	۴۳
قول دوم و سوم.....	۴۸
قول چهارم و پنجم و ششم.....	۵۲
گفتار دوم: اقوال مذاهب چهارگانه اهل سنت.....	۵۳
الف) حنفیه.....	۵۳
ب) مالکیه.....	۵۴
ج) شافعیه.....	۵۵
د) حنابله.....	۵۵
جمع بندی و نتیجه گیری.....	۵۸

۵۹.....	مبحث سوم: ادله و مستندات.....
۶۱.....	گفتار اول: ادله قول به منع.....
۶۱.....	الف) اجماع.....
۶۲.....	ب) روایات.....
۶۲.....	گروه اول: مومن کفو مومن است.....
۶۶.....	گروه دوم: دین و خلق کفویت است.....
۶۹.....	گروه سوم: به شکاک زن ندهید، ولی با دختران آنان ازدواج کنید.....
۷۰.....	مفهوم اصطلاحی مستضعف.....
۷۵.....	گروه چهارم: ازدواج با غیر مومن ازدواج با کافر است.....
۷۷.....	روایت دوم فضیل.....
۷۸.....	گروه پنجم: با زنان مستضعف ازدواج کنید.....
۸۰.....	گروه ششم: با ناصبی ازدواج نکنید.....
۸۴.....	ناصری بودن تمام مخالفین.....
۸۸.....	عدم تمامیت استدلال به روایات.....
۹۰.....	گروه هفتم: مخالفین کافرنه و ازدواج با کافر جایز نیست.....
۹۲.....	نسبت امامت و ضرورت دین.....
۹۹.....	اسلام اهل سنت در روایات.....
۱۰۶.....	معانی کفر، در قرآن و سنت و کلمات مشرعه.....
۱۰۸.....	اسلام مخالف به دلیل سیره.....
۱۱۰.....	اسلام مخالف به استنادی روایاتی در باب طهارت.....
۱۱۱.....	ترتیب آثار اسلام بر مخالف در فقه.....
۱۱۸.....	گفتار دوم: ادله قائلین به جواز.....
۱۱۸.....	یکم. ازدواج با شیعیان بهتر است.....
۱۱۹.....	اشکال صاحب حدائق در روایت فضیل و جواب آن.....
۱۲۰.....	دوم. ازدواج با مسلمان بی اشکال است.....
۱۲۲.....	سوم. ازدواج با مخالفین اشکال ندارد.....
۱۲۲.....	اهل هدنه.....
۱۲۳.....	احتمال تقیه در روایات مجوزه و جواب آن.....

چهارم. مخالفین مسلمان اند، و ازدواج با آنان مانعی ندارد	۱۲۵
اشکال دلالی روایات	۱۲۸
وقوع نکاح با مخالفین در عصر معصومین	۱۲۹
گفتار سوم: مختار تحقیق و مستندات آن	۱۳۰
یکم. مقتضای قاعده	۱۳۰
دوم. مهوریت قول به منع در عصر حضور	۱۳۱
سوم. برخی روایات قاعده الزام	۱۳۳
چهارم. جواز نکاح با اهل کتاب مستلزم اولویت جواز نکاح با مخالفین است	۱۳۴
پنجم. قیاس اولویت دوم	۱۳۴
جمع بندی	۱۳۵
بررسی نظر صاحب کشف اللتام	۱۳۷
بررسی قول ابن جنید	۱۳۸
گفتار چهارم: پاسخ به پرسشهای تحقیق	۱۴۰
تذکر	۱۴۱
تغییر مذهب در اثناء زندگی	۱۴۵
جریان توارث بعد از فوت	۱۴۵
مبنای معاشرت زوجین	۱۴۷
ملاک عقد و ایقاع صحیح در اختلاف مذهبی زوجین	۱۴۸
استفتاءات از مراجع معظم تقلید	۱۵۱
فهرست منابع و مأخذ	۱۵۷

مقدمه

خانواده یکی از مهمترین و حساس ترین کانونهای رشد و تکامل بشر به شمار می‌رود، اسلام نیز با توجه خاص به این کانون، احکام فراوانی فقهی و اخلاقی را در خصوص آن تشریع نموده است، و برای رسیدن به اهداف عالیه ای این کانون هم چون بقاء و تربیت نسل بشر، ترقی و تکامل زوجین، رسیدن به آرامش، سکون، نگاه ویژه و عنایت خاصی به نقش اساسی همسانی زوجین در بعد علمی و اخلاقی و اعتقادی داشته است.^۱

از آن جایی که ازدواج فرا مذهبی - به عللی - مرکز توجه نویسنده بوده است، و عموم افراد حتی غیر متدینان، اصرار دارند که قوانین و تشریفات مذهبی خود را در خصوص ازدواج رعایت نمایند، تبیین ابعاد این موضوع از نظر دینی ضرورت می‌یابد. این پژوهش به منظور تبیین مبانی کفویت اعتقادی زوجین به برخی از آیات، روایات و منظرهای مختلف دیگر استناد جسته و به این وسیله در صدد است تا نشان دهد که هریک از زن و شوهر، باید در عدم اتصاف به صفاتی که «همواره» و یا «غالباً» با فلسفه ازدواج منافات دارند کفو باشند، ولی کفایت و همسانی مد نظر در این تحقیق آن تناسب و همانندی است که برخاسته از آموزه های دینی باشد.

پیش از ورود به اصل بحث همتایی اعتقادی زوجین، اشاره به نکاتی که در ادامه می‌آید تحت عنوان مقدمه بحث، ضروری به نظر می‌رسد:

الف. تعریف و تبیین موضوع تحقیق:

این تحقیق بخشی از احکام ازدواج را که عبارت است از حکم زوجیت فرقه های مختلف مسلمانان با همدیگر؛ مورد بحث قرار داده است؛ و در صدد آن

۱ - محمد مهدی زارعی و عبد الکریم عبد اللهی، مقاله: جایگاه همسانی اخلاقی زوجین در تشکیل خانواده در فقه و حقوق موضوعه، مجله: مطالعات اسلامی: فقه و اصول، سال چهارم، شماره پیاپی ۸۱/۱، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، ص ۹۷-۱۳۰، با تلخیص و تصرف.

است که شرط بودن وحدت مذهبی زوجین را بررسی نماید، بنابراین محور بحث، این سوال خواهد بود که آیا اصل وحدت مذهبی در زوجین مثل وحدت دینی آنان، لازم هست یا صرف اسلام برای صحت و جواز نکاح کافی هست؟ عنوان منتخب این تحقیق، احکام ازدواج فرا فرقه ای با تأکید بر آموزه های فقه جعفری می باشد؛ که به نظر می رسد تجزیه و تحلیل خود عنوان، بسیار مؤثر باشد در فهم و توضیح موضوعی که در این رساله به آن پرداخته شده است.

مراد از فرق در عنوان بحث، تمام مسلمانان بانحله های متفاوت است؛ یعنی همه ی کسانی که از نظر مذاهب اسلامی مسلمانند، و اسلام در کلیت خود آنان را تحت پوشش قرار می دهد؛ اعم از شیعه امامیه و یا زیدیه و یا تمام مذاهب اهل سنت و... با توجه به این که قلمرو فرق اسلامی بسیار وسیع و گسترده هست؛ طبیعی است که اقسام گوناگون ازدواج فرق اسلامی باهم؛ قابل تصور باشد که در جای خود مطرح خواهد شد. در مبحث فعلی صرفاً به برخی صور مسأله، جهت توضیح موضوع تحقیق، اشاره می گردد:

ازدواج های که صورت می گیرد یا درون فرقه ای است، مثل ازدواج دو شیعه و یا دوسنی با همدیگر؛ که تمام این قبیل وصلت ها به صورت طبیعی، تابع مذهب طرفین است؛ و علی القاعده بر وفق مذهب خودشان ادای تکلیف می نمایند. و از حیطة این تحقیق که به ازدواج اهل دو مذهب با هم دیگر می پردازد، بیگانه است. بلی در مواردی که تغییر مذهب در اثنای زندگی رخ بدهد، و مثلاً زوجین سنی مذهب، یکی تغییر مذهب داده و مثلاً سنی شیعه گردد، در وضعیت جدید این سوال مطرح می شود که اکتفا به عقد گذشته صحیح است یا خیر؟

شیهه این سوال در فقه، راجع به نکاح اهل کتاب مطرح شده است که اگر زوجین اسلام اختیار نمایند آیا ضرورت دارد که نکاح شان تجدید شود و یا لزومی ندارد؟ فقها با استفاده از قواعد و منابع فقهی، به این سوالات پاسخ گفته اند و حکم مسئله را روشن نموده اند که جای طرح آن مقدمه فعلی نیست.

نوعی دیگری از ازدواج‌ها فرافرقه‌ی است، و تحقیق فعلی به بررسی این نوع وصلت‌ها می‌پردازد؛ مثل ازدواج مرد سنی مذهب با خانم شیعی مذهب و یا برعکس؛ وصلت مرد زیدی مذهب با خانم شیعی مذهب و امثال این‌صورت که در مباحث آتی تمام این شقوق و صور جهت اطلاع خوانندگان استقصا خواهد شد.

غرض از فقه در عنوان بحث، فقه امامی‌هست که کوشش شده است، با استفاده از منابع معتبر فقهی و فتاوی‌ای فقها، احکام مربوط به این مسأله با رویکرد استدلالی بررسی و تبیین گردد؛ ضمناً در حد نقل قول، آراء فقهی ائمه مذاهب اربعه اهل سنت نیز، درج شده است، ولی در مقام استدلال و بررسی؛ محور بحث فقه اهلیت علیهم السلام، خواهد بود.

ب. اهداف و ضرورت‌های تحقیق:

آنچه که ضرورت این تحقیق و اهمیت آن را به اثبات می‌رساند؛ نکاتی است که در ادامه به آن اشاره می‌شود:

یکم. توسعه گستره ابتلا به آن:

نیازمندی شیعیان به ازدواج با اهل سنت، همیشه بوده است و اختصاص به عصر و زمان ما ندارد؛ متها چیزی که امروز را از گذشته متمایز می‌سازد، اینست که این مسئله مبتلا به عموم فرقه‌های اسلامی است و تقریباً همه‌ی فرقه‌ها، به نحوی دچار آن شده‌اند. آن‌چه که امروزه به این مسأله دامن می‌زند و آن را گسترش داده است؛ یکی قوانین مدنی کشورهای است که به اصل وحدت دینی و مذهبی زوجین توجهی ندارند؛ خصوصاً در اثر مهاجرت و اقامت بسیاری از مسلمانان در کشورهای غیر اسلامی که قوانین آنان نه تنها به این امر توجهی ندارند بلکه نفی هم می‌کنند؛ کسانی که از نظر آنان ازدواج با هم مذهب اهمیت زیادی ندارد؛ با استفاده از شرایط پیش آمده، به چنین ازدواج‌هایی روی می‌آورند.

عامل دوم معاشرت با اتباع سایر فرق در محیط کار و مجامع عمومی مثل مراکز آموزشی و بهداشتی است که موجب ارتباط و علاقه، و سپس ازدواج می‌گردد. عامل سومی که در این جا نقش دارد، نبود هم مذهبی مناسب برای بسیاری از مردم است. توضیح این که عده‌ی در اثر مهاجرت برای کار و یا تحصیل و یا زندگی دائم، در شهر و یا کشوری دیگر ساکن می‌شود که هم مذهب او یا یافت نمی‌شود، و یا این که همسر مورد نظر خود را نمی‌یابد؛ در این موارد است که علی‌رغم میل خود به ازدواج با فرقه‌های دیگر اقدام می‌نماید.

عامل چهارمی که قابل ذکر است انتخاب مذهب جدید است؛ عده‌ی بعد از ازدواج تغییر مذهب می‌دهند؛ برای این افراد ادامه زوجیت در این مواقع، بسیار حساس و حیاتی است؛ چرا که هر زن و شوهری خصوصاً با داشتن فرزند، علاقه دارد که به زندگی مشترکشان ادامه بدهند.

در هر صورت امروزه در باب نکاح این مسئله بسیار مهم و حساس و محل ابتلا شده است، و چنین به نظر می‌رسد که هر روز در مقایسه با قبل جمع‌یادتری به این نوع ازدواج‌ها به علل گوناگون روی می‌آورند؛ و در نتیجه بر اهمیت و ابتلای به آن افزوده می‌شود.

اقدام به ازدواج‌های برون مذهبی، اختصاص به فرقه خاصی ندارد، و تقریباً همه فرق اسلامی کم و بیش به آن مبتلا هستند؛ آن چه که شیعیان را از دیگران ممتاز می‌کند ابتلای بیشتر آن‌ها به این نوع ازدواج‌ها در بخش قابل توجه و مهمی از تاریخ گذشته، و امروز می‌باشد.

شیعیان در بعضی مقاطع تاریخ، به خاطر کمی جمعیت و نبود ارتباطات وسیع اجتماعی مثل امروز، در انتخاب همسر مناسب دچار مشکل بودند، و این مدعا از روایات به خوبی قابل استفاده است:

در روایت فضیل بن یسار می‌خوانیم:

قال قلت لابی عبدالله علیه السلام: ان لامرأتی اختا عارفة علی رأینا، ولیس علی رأینا بالبصرة الاقلیل فازوجها ممن لایری رأیها؟ قال: لا ولا نعمة إن الله عز وجل

يقول: " فلا ترجعوهن إلى الكفار لا هن حل لهم ولا هم يحلون لهن " راوی می‌گوید: از امام صادق علیه السلام سؤال کردم: خواهر زن من شیعه امامی هست، ولی در بصره هم مذهب ما بسیار کم اند؛ آیا می‌توانم او را به عقدی مردی درآورم که اعتقاد او را ندارد؟...

این روایت به خوبی نشان می‌دهد که برای شیعیان انتخاب شوهر مناسب از میان خودشان کار سختی بوده است، ولذا در فکر انتخاب همسر از دیگر فرقه‌ها بودند.

در روایت معتبری دیگری از زرارہ آمده است:

«عن زرارۃ عن ابی جعفر علیہ السلام قال قلت: ماتقول فی مناکحة الناس فإنی بلغت ماتری وما تزوجت قط، قال: وما يمنعک من ذالک؟ قال: ما یمنعنی إلا انی أخشى أن یکون لا تحل لی مناکحتهم فما تأمرنی؟ قال: کیف تصنع وأنت شاب أتصیر؟ قلت، أتخذ الجواری، قال: فهات الآن فیم تستحل الجواری؟ أخبرنی...»

زراره از حضرت امام باقر علیه السلام می‌پرسد که: نظر شما در خصوص ازدواج با اهل سنت چیست؟ شما می‌بینید که سن من بالا رفته است، و من هرگز ازدواجی نکرده‌ام؟ امام فرمود: چه چیزی مانع شما است؟...

این روایت نیز نشان می‌دهد که زرارہ نمی‌توانست خانم شیعی مذهب پیدا نماید، و ازدواج با فرق دیگر برایش سوال برانگیز بود. در مجموع چنین شواهدی میان روایات بسیار زیاد اند، و اصحاب ائمه علیهم السلام مکرراً در این خصوص پرسش نموده اند که در ادامه طرح خواهد شد.

دوم. نیازمندی مسئله به کار علمی:

به نظر می‌رسد این مسئله با این که مورد توجه فقها بوده است؛ نیازمند به کار مجدد علمی بوده، و خالی از پیچیدگی و ابهام نمی‌باشد. مثلاً در عرصه نقل

۱- محمد بن الحسن الحر العاملی، وسائل الشیعه، ج ۱۴، ابواب ما یحرم بالکفر ونحوه، ب ۱۰، ح ۴.

۲- همان، ب ۱۱، ح ۹. متن روایت بسیار طولانی است. بدین جهت از نقل کامل آن صرف نظر شد.

اقوال فقها، تناقضات آشکاری به چشم می‌خورد: صاحب جواهر (رض) ادعا دارد که در میان قدمای فقها کسی نیست که به صراحت این نوع ازدواج‌ها را منع کرده باشد؛^۱ ولی مرحوم علامه حلی اعلی الله مقامه در کتاب مختلف الشیعه به مشهور ممنوعیت ازدواج زن شیعه مذهب را با مرد مخالف، نسبت میدهد.^۲ اگر این شهرت قبل از زمان علامه را نیز بگیرد، جمع میان دو قول مشکل خواهد بود.

در خصوص تعارض اقوال، نکات دیگری در جای خود مطرح خواهد شد انشاء الله.

ادله‌ی که در مقام فتوا، محل استناد فقها واقع شده‌اند، خصوصاً روایات مربوطه نیز تعارض مدلولی دارند؛ علاوه بر علل مشار الیه، بسیاری از شاخه‌ها و فرع‌های این مسئله؛ در کتب فقهی مسبوق به بحث نیست، و تحقیقات جدیدی نیز که به سراغ این بخش‌های مسئله رفته باشد، به چشم نمی‌خورد.

با در نظر داشت نکات مورد اشاره، به خوبی ضرورت یک تحقیق مستقل در رابطه با این موضوع به دست می‌آید.

سوم. حساسیت و اهمیت موضوع:

از آن جایی که این موضوع ارتباط مستقیم به عرض و نسل دارد، ضروری است که برای تبیین بیشتر آن، تحقیق جدید و کامل تری، پیرامون آن صورت بگیرد، ولی آن چه اهمیت و حساسیت این موضوع را دوچندان می‌کند، اهداف تحقیق را نمایان می‌نماید، بعد اجتماعی آن است. درست است که ازدواج در یک نگاه امر شخصی بوده، و مربوط به زوجین است، آنان‌اند که باتوجه به امکانات و شرایط و معیارهای زندگی خود تصمیم می‌گیرند، ولی امروزه برخی ازدواج‌ها گذشته از بعد شخصی آن، می‌تواند وحدت آفرین و نجات بخش یک ملت و یک قوم باشد. پیوند خانوادگی اقوام می‌تواند مانع مهم افراطی‌گری

۱ - محمد حسن النجفی، جواهر الکلام، ج ۳۰، صفحه: ۹۶.

۲ - العلامة الحلی، مختلف الشیعه: ج ۴، صفحه: ۳۰۱.

مذهبی و خشونت های فرقه ای باشد. اشکالاتی نیز ممکن است متوجه این نوع وصلت ها باشد، ولی در کل وضعیت فعلی جهان اسلام می طلبد که از هر مرهمی برای بهبود زخمهای عمیق آن، و پیشگیری از جراحات های بیشتر، استفاده کرد.

نکته بعدی در خصوص این موضوع آثار و نتایجی است که بر موضوعات مهم تر از موضوع اصلی تحقیق مترتب می شود. استفاده از مبانی و اصول بررسی شده برای به نتیجه رساندن تحقیق فعلی، به عنوان اصل راهنما و یا استفاده مستقیم از آن مبانی، در موضوعات دیگر و مهم تر نتیجه دیگر این نوع تحقیق است؛ به عنوان مثال، امروزه اهمیت احیاء تمدن اسلامی و تأسیس و ایجاد یک تمدن بر اساس آموزه های اسلام، تصویر و نقشه علمی یک جامعه اسلامی بر اساس شاخص های مثل میزان همبستگی در آن، توجه به حقوق اجتماعی افراد در آن جامعه، و... چیزی نیست که از چشم آگاهان به مسائل اجتماعی مخفی باشد.

در میان ادله مانعین نکاح فرافرقه ای مبانی از قبیل کفر مخالفین، ناصبی بودن تمام مخالفین و... مشاهده می شود. این مبانی خواه نا خواه در عرصه اجتماعی و حقوق و تکالیف اجتماعی اثرگذار است. آیا یک جامعه اسلامی مبتنی بر آموزه های فقه دو نوع شهروند دارد یا سه نوع؟ همه می دانیم که مسلمانان و کافران ذمی قهراً در جامعه اسلامی وجود دارند. اما آیا مسلمانان همگان در امتیازات و مراتب اجتماعی یکسان هستند یا تفاوت دارند؟ تصور برخی محققین این است که جامعه اسلامی مبتنی بر فقه سه نوع شهروند دارد؛ در رأس هرم شیعیان است و سپس اهل سنت و در مرتبه بعد اهل کتاب.^۱

۱ - شیخ محمد سند، اسس النظام السیاسی عند الامامیه، ص ۱۹۷. وقد تبین من هذا الدلیل أن الحقوق المدنية لا تُراعى لهم بدرجة المؤمنین، بل هم یكونون من الدرجة الثانية من المواطنین كما أن أهل الکتاب من الدرجة الثالثة.

مبانی و اصول مطرح شده در قول به منع، در خطوط کلی سیاست گذاری های کلان اجتماعی، از جمله بحث وحدت اسلامی و امثال آن تأثیر به سزای دارد. با مراجعه به این مبانی و پایه ها است که دغدغه های از قبیل چگونگی تأمین و تحقق همزیستی مسالمت آمیز در اکثر جوامع اسلامی قابل تعقیب است. از نظر نگارنده دغدغه های فوق الذکر و امثال آن در ذیل این مسئله در کتب فقهی قابل رد یابی است، محققان می توانند با مراجعه به کتب و منابع مطرح شده دغدغه های فکری خود را تعقیب و بر طرف نمایند. رساله حاضر در حد ظرفیت خود مباحثی از قبیل تعریف ناصبی، تعریف مستضعف، ادله کفر مخالفین، عملیاتی نمودن فقه چند مذهب در عرصه زندگی، اصطلاح ضروری دین و... را به بحث گرفته است. کوشش شده است که در تعقیب مباحث از شیوه اهل فن خارج نه شود، بلکه با متد رایج در حوزه، مسائل و دغدغه ها تعقیب و به بحث گرفته شود.

حاصل این که اگر کتاب جهاد در فقه مبین دغدغه های فوق الذکر راجع به کفار و در عرصه بین الملل است، موضوع فعلی تا حدودی زیادی مبین همان دغدغه ها راجع به مسلمانان غیر امامیه است. بشر امروز به حقوق و مزایای اجتماعی فوق العاده اهمیت می دهد، وبدون توزیع عادلانه ی مزایا و مراتب اجتماعی در میان شهروندان یک کشور، صلح پایدار و امنیت بادوام بدست نمی آید. تبعیض و پایمال کردن حقوق افراد بسان آتش فشان خاموشی است که هرزمانی ممکن است امنیت جامعه را با خطر مواجه کند. توجه به مسائلی از قبیل موضوع این تحقیق، نگاه واقع بینانه برای طراحان و مبلغان وحدت اسلامی می دهد، کما این که پیامد های اجتماعی اصول و مبانی مطرح شده نیز برای اصحاب فتوا به خوبی روشن می گردد. بدون شک نتایج و پیامد های مشار الیه و غیر آن، زمینه درک روشن تر از احکام نورانی اسلام را آماده می کند، وحد اقل در مرحله تراحم نقش تعیین کننده دارند.

ج. پیشینه ی تحقیق:

این مسئله همواره توجه فقها را به خود جلب نموده است؛ و نه تنها در عصر تدوین فقه، بلکه نظر اصحاب ائمه (ع) هم به آن معطوف بوده است. در دوران غیبت، در آثار مرحوم شیخ مفید از فقههای قرن پنجم هجری این مسئله مطرح هست، و پس از او در آثار مرحوم سید مرتضی و شیخ طوسی، و ابن ادریس حلی و علامه حلی و محقق صاحب شرایع و دیگران به چشم می خورد. پس از آن در میان متأخران مثل شهیدین و صاحب حدائق و مدارک و صاحب ریاض هم این مسأله مطرح بوده است تا این که نوبت به فقههای معاصر میرسد. مرحوم صاحب جواهر هم از کسانی است که متعرض این مسئله شده است و به تفصیل آن را طرح و بررسی نموده است؛ از میان قائلین به جواز شاید بهترین بحث را چه از نظر مناقشه ادله مخالفین نظر خود؛ و چه جمع آوری دلیل و مستند برای اثبات جواز؛ ایشان کرده باشد، و در این تحقیق استفاده تمام - خصوصاً در بحث قول به جواز - از مطالب این کتاب شریف خواهد شد.

در تقریر ادله مانعین و شواهد آن تکیه زیادی روی حدائق داریم؛ زیرا در اثبات قول به منع صاحب حدائق بحث مستوفای را ارائه داده است. در آثار فقها و مراجع معاصر هم این موضوع مورد گفتگو هست و در مجموع اکثریت فقها در بحث موانع نکاح و کفویت زوجین این مسئله را مورد نقض و ابرام قرار داده اند.

د. تاریخچه موضوع:

از نظر تاریخی این مسئله سابقه بسیار زیادی دارد، شاید بتوان از ازدواج امام حسن مجتبی (ع) با جعدۀ بن اشعث بن قیس گستری، و حضرت فاطمه بنت الحسین علیه السلام با عبدالله بن عمر، و مصعب بن زبیر با خواهرش سکینه به عنوان نمونه تاریخی نام برد. ولی طرح این مسئله به عنوان یک مسأله جدی و شبهه علمی، در میان یاران حضرت امام باقر و امام صادق علیهما السلام به چشم می خورد.

در روایات زیادی - که بعداً نقل می‌شود - شیعیان از امامان در این خصوص کسب تکلیف کرده اند.

البته اگر ازدواج ام کلثوم و خلیفه دوم ثابت باشد، سابقه تاریخی آن، بیشتر از سه موردی است که اشاره شد.

پایان بخش مقدمه تشکر و سپاس نویسنده است، از همه کسانی که به نحوی در خلق این اثر نقش داشته اند؛ بویژه از دست اندرکاران و مسئولین محترم انتشارات مجد که اقدام به چاپ آن کردند؛ خاصه از اعضای خانواده، مخصوصاً همسر بزرگوار و فداکارم که بدون همکاری و صبر ایشان این کار به سرانجام نمی‌رسید؛ کار فکری و تحقیق نیازمند آرامش و راحتی است، و نیک می‌دانم که بدون همت و همکاری ایشان دست نیافتنی بود.

محمد هادی نبوی

۲۰ / رمضان المبارک ۱۴۳۵ هجری قمری، مطابق با ۴/۱۶ / ۱۳۹۴ شمسی.